

|                      |                                                  |                                          |              |                    |                |
|----------------------|--------------------------------------------------|------------------------------------------|--------------|--------------------|----------------|
| Assignatura          | <b>28929 Història de l'Art Medieval</b>          |                                          |              |                    |                |
| Professor            | <i>Orriols Alsina, Anna / Rico Camps, Daniel</i> |                                          |              |                    |                |
| Cicle: <b>Primer</b> | Curs: <b>Segon</b>                               | Quadrimestre                             | <b>Anual</b> | Crèdits: <b>12</b> |                |
| Horari               | Grup 1                                           | Teoria: Dimarts i Dijous 11:30 a 13:00   |              | Grups:             | Tipus:         |
|                      |                                                  | Tutoria Integrada: Dimarts 09:00 a 10:00 |              |                    |                |
|                      | Grup 2                                           | Teoria: Dimarts i Dijous 13:00 a 14:30   |              | <b>1 i 2</b>       | <b>Troncal</b> |
|                      |                                                  | Tutoria Integrada: Dijous 09:00 a 10:00  |              |                    |                |

## OBJECTIUS

Introducció i valoració general dels diversos moments artístics pertinents, tot tenint en compte el context històric i ideològic. Anàlisi de les obres més representatives.

L'estudiant haurà de ser capaç, en acabar el curs, de conèixer aquests capítols artístics i de reconèixer raonadament les obres més representatives de cadascun d'ells tant a partir de les seves particularitats com en relació a les circumstàncies vinculades a la seva realització. Haurà de saber utilitzar apropiadament el lèxic específic.

## AVALUACIÓ

Examen al final de cada quadrimestre, corresponent a la primera i a la segona part respectivament. Per a aprovar l'assignatura s'han d'haver aprovat tots dos exàmens.

Cada examen se superarà només si s'obté una nota mínima de 5 punts sobre 10.

Als exàmens s'exigiran:

- els coneixements adequats (sempre en base al que s'hagi explicat a classe i al contingut de les lectures obligatòries) que s'hauran de traduir en :
- la capacitat d'explicar una obra (no únicament de descriure-la o reconèixer-la visualment), entesa com a fruit d'unes circumstàncies determinades, que caldrà exposar.
- l'ús adequat del lèxic específic. A banda de la seva aplicació en les lliçons impartides a classe, hi ha glossaris i diccionaris que permeten aclarir qualsevol dubte al respecte.
- l'aprofitament de les lectures obligatòries.
- una redacció i ortografia pròpies d'un adult universitari.

## TUTORIA INTEGRADA

- Orientació i control de la consolidació i ampliació de coneixements a través de la consulta bibliogràfica.
- Exercicis de reconeixement i lectura d'obres, i de familiarització amb l'ús del lèxic específic.

|    |                                                                                                       |
|----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. | Primera Part. Art de L'Alta Edat Mltjana, Bizanci i Islam - Professora Anna Orriols - 1r quadrimestre |
|----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|

## CONTINGUT

S'estudiarà l'art cristià d'època constantiniana com a moment de formulació de solucions i iconografies que tindran notable continuïtat en l'art cristià medieval posterior. Tot seguit, s'abordaran els capítols referents als diferents territoris de l'antic imperi romà d'occident, un cop desmembrat aquest, concretant-ho en casos particulars (Ravenna i la Hispània visigòtica), i també els relatius a l'art dels segles IX i X, amb el protagonisme del dels imperis carolingi i otònida i el dels regnes cristians peninsulars (art asturià i art del segle X). Es tractarà també l'art cristià oriental (Bizanci), des de l'època de Justinià fins a la fi de l'imperi mig (1204).

Introducció general a l'art de l'Islam i aproximació a l'art d'al-Andalus.

## **AVALUACIÓ**

A més a més de l'examen final indicat a l'apartat de criteris generals, es tindran en compte els comentaris a classe de les lectures obligatòries i els resums periòdics de la classe anterior que els estudiants faran a l'inici de cada sessió.

Les intervencions a classe indicades poden ser puntuades sempre i quan siguin viables (dependrà del nombre d'alumnes i la possibilitat que tots puguin haver-hi pres part). Cas de puntuar-les, el seu valor no superaria el d'un punt sobre deu, a sumar al resultat de l'examen.

## **TEMARI**

(Nota: s'indiquen aquí capítols amplis. Per a més informació cal consultar el programa detallat de l'assignatura)

### **Introducció general**

1.- El precedent paleocristià. Arquitectura constantiniana.

### **Bizanci**

2.- Art paleo-bizantí. De Justinià a l'iconoclasme.

3.- Art de l'Imperi Mig. Expansió a Occident.

4.- Els Paleòlegs.

### **Occident**

5.- L'època de les invasions. Itàlia: el cas de Ravenna. Illes Britàniques Hispània visigoda:

6.- Art carolingi.

7.- Art pre-romànic hispà. Art asturià del segle IX. Segle X: mossàrabs i repoblació.

8.- "El segle de l'any mil". Art otònida. Art anglo-saxó.

### **Islam**

9.- Aproximació general a l'art de l'Islam..

10.- Art islàmic a la Península Ibèrica.

## **BIBLIOGRAFIA**

(aquí s'indiquen les lectures obligatòries. La bibliografia general s'especifica al final del programa)

### **Lectures obligatòries**

- KRAUTHEIMER, R., "La arquitectura eclesiástica en la época de Constantino", capítol 2 del llibre *Arquitectura paleocristiana y bizantina*, Cátedra (col. Manuales Arte), Madrid 1984, p. 43-77.
- BECKWITH, J., "La época de Justiniano", capítol 5 del llibre *Arte paleocristiano y bizantino*, Cátedra (col. Manuales Arte), Madrid 1997, p. 113-158.
- BANGO, I.G. / ABAD, C., *Arte Medieval I*, Historia 16 (col. Conocer el Arte, 4), Madrid 1996.
- BANGO TORVISO, I., *El prerrománico en Europa. De Carlomagno a los otones*, Historia 16 (col. Historia del Arte, 17), Madrid 1989.
- BANGO, I.G.; BORRÁS, G., *Arte bizantino y arte del Islam*, Historia 16 (col. Conocer el arte, 3), Madrid 1996.

## CONTINGUT

S'estudiaran les principals obres i tendències de l'art i l'arquitectura europees entre els segles XI-XV a nivell formal, iconogràfic i funcional.

## TEMARI

(Nota: s'indiquen aquí capítols amplis. Per a més informació cal consultar el programa detallat de l'assignatura)

1. Introducció general.
2. La revolució romànica (c. 975-1150).
4. Naixement i expansió del gòtic (c. 1150-1350).
5. La tardor medieval.

## BIBLIOGRAFIA

### Bibliografia Comuna: General. Art medieval

- CAILLET, Jean-Pierre (dir), *L'Art du Moyen Age. Occident. Byzance. Islam*, Reunion des musées nationaux / Gallimard, Paris 1995.
- CASTELFRANCHI VEGAS, Liana, *L'art médiéval*, Desclée de Breuwer, Paris 1994. Ed. original italiana, Milà 1993.
- DODWELL, C.R., *Artes pictóricas en Occidente 800-1200*, Cátedra (Manuales Arte), Madrid 1995. (Ed. or., New Haven - London 1993).
- *Enciclopedia dell'Arte Medievale*, 12 vols., Roma 1991-2002.
- KRAUTHEIMER, Richard, *Introduction à une «iconographie de l'architecture médiévale»*, Gérard Monfort, Paris 1993 [publicat originalment com a article al *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, V (1942), p. 1-33].
- LASKO, Peter, *Arte sacro 800-1200*, Cátedra (Manuales Arte), Madrid 1999. [Ed. or. Harmondsworth 1972 (1ª ed.) i Yale, New Haven - London 1994].
- SEKULES, Veronica, *Medieval Art*, Oxford History of Art, Oxford, 2001.
- VVAA, *La Edad Media* (Historia del arte, 2, dir. J.A. Ramírez), Alianza, Madrid 1996.
- YARZA LUACES, J., *Arte y arquitectura en España, 500-1250*, Cátedra, Madrid 1979 [posteriors edicions].
- YARZA LUACES, Joaquín *et altri*, *Arte Medieval I. Alta Edad Media y Bizancio* ("Fuentes y Documentos para la Historia del Arte" II), Gustavo Gili, Barcelona 1982.
- YARZA LUACES, Joaquín *et altri*, *Arte Medieval II. Románico y Gótico* ("Fuentes y Documentos para la Historia del Arte" III), Gustavo Gili, Barcelona 1982.

### part 1: Art de l'alta Edat Mitjana, Bizanci i Islam

#### Paleocristià i bizantí

- BECKWITH, J., *Arte paleocristiano y bizantino*, Cátedra ("Manuales Arte"), Madrid 1997 (ed. original anglesa a 'The Pelican History of Art', Londres 1988 [1970]).
- CUTLER, Anthony; SPIESER, Jean-Michel, *Byzance médiévale, 700-1204*, Gallimard (L'Univers de Formes), Paris 1996.
- KRAUTHEIMER, R., *Arquitectura paleocristiana y bizantina*, Cátedra ("Manuales Arte"), Madrid 1984 [ed. or. anglesa a 'The Pelican History of Art' 1965].
- GRABAR, A., *El primer arte cristiano (200-395)*, Aguilar ("Universo de las Formas"), Madrid 1967 [ed. or. francesa, Paris 1967].
- GRABAR, A., *La Edad de Oro de Justiniano*, Aguilar ("Universo..."), Madrid 1966.
- LOWDEN, John, *Early christian and Byzantine Art*, Phaidon, Londres 1997.

- YARZA LUACES, J. / BORRÁS GUALIS, G.M., *Bizancio e Islam* ("Historia Universal del Arte" IV), Espasa-Calpe, Madrid 1996.
- BANGO, I.G. / BORRÁS, G., *Arte bizantino y Arte del Islam*, Historia 16 ("Conocer el arte" 3), Madrid 1996.

### Occident s. V-X

- ARIAS, Lorenzo, *Prerrománico asturiano. El arte de la monarquía asturiana*, Trea, Gijón 1993.
- BANGO TORVISO, I.G., *Alta edad media. De la tradición hispanogoda al románico*, Sílex ("Introducción al arte español"), Madrid 1989.
- BANGO TORVISO, I.G., *Arte prerrománico hispano. El arte en la España cristiana de los siglos VI a XI*, (Summa Artis VIII-2), Espasa Calpe, Madrid 2001.
- BECKWITH, J. *El arte de la alta edad media. Carolingio. Otónico. Románico*, Destino, Barcelona 1995 [ed. or. anglesa Thames & Hudson, Londres 1964 i 1989] También hi ha edició a Hermes, México 1965.
- DURLIAT, M., *Des barbares a l'an mil*, Mazenod ("L'art et les grandes civilisations"), Paris 1985.
- GRODECKI, L.; MÜTHERICH, F.; TARALON, J.; WORMALD, F., *El siglo del año mil*, Aguilar ("El Universo de las Formas"), Madrid 1973.
- HUBERT, J.; PORCHER, J.; VOLBACH, W., *El imperio carolingio*, Aguilar ("El Universo de las Formas"), Madrid 1968.
- SKUBISZEBSKI, Piotr, *L'art du haut Moyen Âge. L'art européen du VI<sup>e</sup> au IX<sup>e</sup> siècle*, Le livre de poche, sl [Paris ]1998. Ed. italiana, Torino 1995.

### Islam

- BLAIR, Sheila i BLOOM, Jonathan, *Arte y arquitectura del Islam 1250-1800*, , Cátedra ("Manuales Arte"), Madrid 1999 [ed. or. anglesa 1994].
- BORRÁS GUALIS, Gonzalo M., *El Islam. De Córdoba al Mudéjar*, Sílex ("Introducción al arte español"), Madrid, 1990.
- ETTINGHAUSEN, R. / GRABAR, O., *Arte y arquitectura del Islam 650-1250*, Cátedra ("Manuales Arte"), Madrid 1996 [ed. or. anglesa 1987]
- MORALES, Alfredo J., *Las claves del arte islámico*, Ariel ("Las claves del arte. Serie Estilos"), Barcelona 1987.

## **part 2: Romànic i Gòtic**

### Romànic

- BANGO, I., *El Arte románico*, Madrid, 1989.
- —, *El románico en España*, Madrid, 1992.
- CAHN, W., *La Bible romane*, Friburgo, 1982.
- CHRISTE, Y., *Les grands portails romans. Études sur l'iconographie des Teophanies romanes*, Ginebra, 1971.
- CONANT, K. J., *Arquitectura carolingia y románica* (1954), Madrid, 1982.
- CROZET, R., *L'art roman*, París, 1962.
- DEMUS, O., *La peinture murale romane*, París, 1970.
- DIMIER, A., *L'art cistercien*, La Pierre-qui-vire, 1971.
- DODWELL, C. R., *Artes pictóricas en Occidente 800-1200*, Madrid, 1995.
- DURLIAT, M., *La sculpture romane de la route de Saint-Jaques. De Conques à Compostelle*, Mont-de-Marsan, 1990.
- FOCILLON, H., *La escultura románica. Investigaciones sobre la historia de las formas* (1931), Madrid, 1987.
- GOLDSCHMIDT, A., *Die Elfenbeinsculptures aus der romanische zeit, XI-XIII. Jahrhundert*, 2 vols., Berlín, 1923-1926.
- GRODECKI, L., *Le vitrail roman*, Friburgo, 1977.

- HEARN, M. F., *Romanesque Sculpture. The Revival of Monumental Stone Sculpture in the Eleventh and Twelfth Centuries*, Oxford, 1981.
- KUBACH, E., *Arquitectura románica*, Madrid, 1974.
- MÂLE, W., *L'Art religieux du XII<sup>e</sup> siècle en France. Étude sur les origines de l'iconographie du moyen age*, París, 1922.
- OURSEL, R., *La pintura románica*, Madrid, 1991.
- PORTER, A. K., *Romanesque Sculpture of the Pilgrimage Roads*, Boston, 1923
- PUIG I CADAFAALCH, J., FALGUERA, A., Y GODAY I CASALS, J., *L'arquitectura romànica a Catalunya*, 4 vols., Barcelona, 1909-1918.
- SALVINI, R., *La escultura románica en Europa*, México, 1962.
- SCHAPIRO, M., *Estudios sobre el románico*, Madrid, 1984.
- SICART, A., *Pintura medieval: miniatura*, Santiago de Compostela, 1981.
- SUREDA, J., *La pintura románica en Cataluña*, Madrid, 1981.
- —, *La pintura románica en España*, Madrid, 1985.
- TOMAN, R., ed., *El Románico*, Colonia y Barcelona, 1996.
- TOSCO, C., *Architetti e comittenti nel romanico lombardo*, Roma, 1997.
- VVAA, *Wiligelmo e Lanfranco nell'Europa romanica. Atti del Convegno di Modena, 24-27 ottobre 1985*, Modena, 1993.
- VALLERY-RADOT, J., *Églises Romanes. Filiations et échanges d'influences*, París, 1973.
- VERGNOLLE, É., *L'art roman en France*, París, 1994.
- WETTSTEIN, J., *Fresques et peintures des églises romanes en France*, París 1974.
- —, *La fresque romane. Italie-France-Espagne. Études comparatives*, París 1971; y *La fresque romane. La route de Saint-Jacques, de Tours à Leon*, París 1978.
- YARZA, J., *Arte y Arquitectura en España 500/1250*, Madrid, 1979.

### Gòtic

- AZCÁRATE, J. M., *Arte gótico en España*, Madrid, 1990.
- BIALOSTOCKI, J., *L'art du XV<sup>e</sup> siècle des Parler à Dürer*, París, 1993.
- BONY, J., *French Gothic Architecture of the 12th & 13th Centuries*, Berkeley, Los Angeles y Londres, 1983.
- BRANNER, R., *Manuscript Painting in Paris during the Reign of Saint Louis*, Berkeley y Londres, 1977.
- CHATELET, A., y RECHT, R., *Le monde gothique. Automme et Renoveau 1380-1500*, París, 1988
- CROSBY, S. McK., *The Royal Abbey of Saint-Denis from its Beginnings to the Death of Suger, 475-1151*, ed. Pamela Z. Blum, New Haven y Londres, 1987.
- ERLANDE-BRANDENBURG, A., *Le monde gothique. La conquête de l'Europe 1260-1380*, París, 1987.
- —, *L'Art gothique*, París, 1983.
- —, *La catedral* (1989), Madrid, 1993.
- ESPAÑOL, F., y YARZA, J., *El arte gótico*, I i II, Madrid, 1989.
- GRODECKI, L., et al., *Arquitectura gótica*, Madrid, 1967.
- GRODECKI, L., *Le Moyen Âge retrouvée*, 2 vols., París, 1986-1990.
- KIMPEL, D., Y SUCKALE, E., *L'architecture gothique en France 1130-1270*, París, 1990.
- LAMBERT, E., *El arte gótico en España en los siglos XII y XIII*, Madrid, 1982.
- MÂLE, É., *L'art religieux de la fin du Moyen Age en France. Étude sur l'iconographie du Moyen Age et sur ces sources d'inspiration*, París, 1922.
- MEISS, M., *Pintura en Florencia y Siena después de la Peste Negra* (1951), Madrid, 1988.
- NIETO ALCAIDE, V., *La luz, símbolo y sistema visual*, Madrid, 1997.
- PANOFKY, E., *Early Netherlandish Painting*, 2 vols., Cambridge Mass., 1953 (hi ha trad.castellana).
- —, *Arquitectura gótica y pensamiento escolástico* (1957), Madrid, 1986.
- POPE-HENNESSY, J., *Italian Gothic Sculpture* (1955), Oxford, 1986.

- RECHMANN, R., *Villard de Honnecourt. La pensée technique au XIII<sup>e</sup> siècle et sa communication*, París, 1993.
- RECHT, R., ed., *Les bâtisseurs des cathédrales gothiques* (catàleg d'exposició), Estrasburg, 1989.
- SAUERLÄNDER, W., *La sculpture gothique en France 1140-1270*, París, 1972.
- SIMSON, O. VON, *La catedral gótica* (1956), Madrid, 1988.
- STERLING, C., *La peinture à Paris 1300-1500*, 2 vols., París, 1987-1990.
- TOMAN, R., ed., *El gótico*, Colònia, 1999.
- WHITE, J., *Arte y arquitectura en Italia 1250-1400* (1966), Madrid, 1989.
- WILLIAMSON, P., *Escultura gótica 1140-1300*, Madrid, 1995.
- YARZA, J., *La baja Edad Media. los siglos del gótico*, Madrid, 1992.
- —, *Los Reyes católicos. paisaje artístico de una monarquía*, Madrid, 1993.
- YARZA, J., Y MELERO, M., *Arte medieval II* ("Conocer el Arte", 5), Madrid, 1996.